

พุทธวจน ธรรมเนียม จากพุทธโอฏจ

ฉบับ...

ตถาคตภาสิต

บทธรรมที่มอบไว้ให้แก่...

โรงเรียนสาธิต แห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และกลุ่มโรงเรียนวิถีพุทธ

วัดนาป่าพง

ธันวาคม ๒๕๕๒

1. **วชิรมา สงขารออุปมาเทน สมุปาเทลาติ** มหา. ที. ๑๐/๑๘๐/๑๔๓
 "สังขารทั้งหลาย มีความเสื่อมไปเป็นธรรมดา พวกเราทั้งหลาย จึงถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาทเถิด" ป. ๔๖๕

2. **นินีนว ปวตตาริ ยंपสเส วชชทสฺสินิ นิคฺคยฺหวาทิ เมชาวี ตาทิสํ ปณฺฑิตํ ภเช** ธ. ปุ ๒๕/๒๕/
 คนเรา ควรมองผู้มีปัญญาใดๆ ที่คอยชี้โทษ คอยกล่าวคำขนาบอยู่เสมอไป ว่าคนนั้นแหละ คือผู้ซึ่งมทรพฺยละ, ป. ๑
 ควรคบบัญญัติที่เป็นเช่นนั้น,

3. **ยสฺสทสฺสจฺจิ สมฺปชานมฺสวาเท นตฺถิ ลชฺชา นานํ ทสฺส กิณฺจฺจิ ปาปี กมฺมํ อกรณียนฺติ วทามิ** ม.ม. ๑๓/๑๒๕/๑๒๓
 กรรมอันเป็นบาปหน้อยหนึ่ง ซึ่งบุคคลที่ไม่มีความละเอียดในการแก้งกล่าวเท็จ ทั้งที่รู้ยู่ว่าเป็นเท็จ จะทำไม่ได้ห้ามไม่. ป. ๖

4. **ปจฺจเวกฺขิตฺวา ปจฺจเวกฺขิตฺวา กาเยน กมฺมํ กาทพฺพํ ปจฺจเวกฺขิตฺวา ปจฺจเวกฺขิตฺวา วาจา ย กมฺมํ กาทพฺพํ** ม.ม. ๑๓/๑๒๕/๑๒๘
ปจฺจเวกฺขิตฺวา ปจฺจเวกฺขิตฺวา มนสา กมฺมํ กาทพฺพํ
 กรรมทั้งหลาย ก็เป็นสิ่งที่บุคคลควรสอดส่องพิจารณาดูแล้วๆ ดูแล้วๆ เสียก่อน จึงทำลงไปทางกาย, ทางวาจา, ป. ๗
 หรือทางใจ

5. **อตุตฺตถุํ วา สมฺปสฺสมานน อลเมว อูปฺมาเทน สมฺปาเทตฺถ** สตุตฺก. อี. ๒๓/๑๓๕/๖๘
 ผู้เห็นแก่ประโยชน์ตนก็ตาม ควรแท้ที่จะทำตนให้ถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาท. ป. ๒๓

6. **ปรตุถ์ วา สมบุสสุมาเนน อลเมว อปฺปมาเทน สมฺปาเทตุ**
 ผู้เห็นแก่ประโยชน์ผู้อื่นก็ตาม ควรแท้ที่จะทำตนให้ถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาท.
 สตุตทก. อํ. ๒๓/๑๓๕/๖๕
 ข.๒๓
7. **วฺุฑฺฒิ เหสา ภิกฺขเว อริยสฺส วินเย โย อจฺจยํ อจฺจยโต ทิสฺวา ยถาฆมฺมํ ปฏิกโรติ อายตี จ สํวรํ อปาชฺชตีติ**
 ผู้ใดเห็นโทษโดยความเป็นโทษแล้ว ทำกินตามธรรม ถึงความสำรวมต่อไป, ข้อนี้เป็นความเจริญในอริยวินัยของผู้นั้น
 นิทาน. ถํ ๑๖/๒๔๒/๔๘๘
 ข.๑๑๘
8. **นิตฺทมิตุวา ปาปิจฺจํ ปาปลาจารโคจเร สฺสุทฺธาสุทฺเธหิ สํวาสํ กปฺปยโวห ปฏิสฺสตา ตโต สมคฺคา นิปกา ทฺกุขสฺสสนฺตํ**
กริสฺสเถติ
 หนึ่ง คนเรา เมื่อมีการอยู่ร่วมกันกับคนที่สะอาด หรือคนที่ไม่สะอาดก็ตาม ต้องมีสติกำกับอยู่ด้วยเสมอ, แต่นั่นพึง
 สามัคคีต่อกัน มีปัญญาทำที่สุคทุกข์แห่งตนเถิด.
 อฎฺฐก. อํ ๒๓/๑๓๐/๑๐๐
 ข.๑๒๕
9. **น หิ เวเรน เวรานิ สมฺมุนฺติธ กุทาจนํ อเวเรน จ สมฺมุนฺติ เอส ธมฺโม สนนฺตโน**
 ในยุคไหนก็ตาม เวนทั้งหลาย ไม่เคยระงับได้ด้วยการผูกเวรเลย, แต่ระงับได้ด้วยการไม่มีการผูกเวร. ธรรมนี้เป็นของเก่า
 ใ้ใช้ได้ตลอด
 อุปริ. ม. ๑๔/๒๕๕/๔๔๐
 ข. ๑๕๘
10. **โน เจ ลภถ นิปํ สหายํ สทฺธิจฺริ สาธุวิหาริธีริ ราชาว รกฺขจํ วิชิตํ ปหาย เอโก จเร มาตงฺครณฺเณว นาโค**
 ถ้าหากไม่ได้สหายที่พาตัวรอด เป็นปราชญ์ ที่มีความเป็นอยู่ดี เป็นเพื่อนร่วมทางแล้วไซ้ร้ ก็จงทำตัวให้เหมือน
 พระราชาที่ละแคว้นซึ่งพิชิตได้แล้ว ไปเสีย แล้วเที่ยวไปคนเดียว คุดข้างมาตั้งคะ เทียวไปในป่าตัวเดียว ฉะนั้น
 อุปริ. ม. ๑๔/๒๕๕/๔๔๐
 ข. ๑๕๘

11. เอกสุต จริตฺ เตโย นตฺถิ พาเล สหายตา
การเที่ยวไปคนเดียวดีกว่า เพราะไม่มีความเป็นสหายกันได้กับคนพาล.
อุปริ. ม. ๑๔/๒๕๕/๔๔๐
บ. ๑๕๘
12. สีสฺปริโธตา ปญฺญา ปญฺญาปริโธตฺ สีสฺ
ศีลย่อมชำระปัญญาให้บริสุทธิ์ และปัญญาเล่า ก็ชำระศีลให้บริสุทธิ์เหมือนกัน
ที. ที. ๕/๑๕๘/๑๕๓
บ. ๒๑๘
13. ยตฺถ สีสฺ ตตฺถ ปญฺญา ยตฺถ ปญฺญา ตตฺถ สีสฺ สีสฺวโต ปญฺญา ปญฺญวโต สีสฺ
ศีลมีในบุคคลใด ปัญญาก็มีในบุคคลนั้น ปัญญามีในบุคคลใด ศีลก็มีในบุคคลนั้น ปัญญาเป็นของบุคคลผู้มีศีล
ศีลเป็นของบุคคลผู้มีปัญญา
ที. ที. ๕/๑๕๘/๑๕๓
บ. ๒๑๘
14. สีสฺปญฺญานญจ ปน โลกสมฺมึ อคฺคฺมกฺขายติ
บัณฑิตทั้งหลาย ย่อมกล่าวถึงศีลและปัญญา ว่าเป็นของเลิศในโลก.
ที. ที. ๕/๑๕๘/๑๕๓
บ. ๒๑๘
15. อริยสุตฺ อฏฺฐจฺกิสฺสุตฺ มคฺคฺสุตฺ อูปฺปาทาย เอตฺ ปุพฺพํ อตฺ ปุพฺพนิมิตฺตํ ยทิตฺ สีสฺสมฺปทา
สิ่งที่เป็นเบื้องต้น เป็นนิमितมาก่อน เพื่อความเกิดแห่งอริยมรรคมีองค์ ๘ ของ คือ ความถึงพร้อมด้วยศีล
มหาวาร. ตี ๑๕/๓๘/๑๔๐
บ. ๒๒๔
16. กจฺจิ นฺ โข เม อตฺตา สีสฺโต น อูปวทตฺติ
"ตัวของเราเอง ตีเตียนตัวเราเอง โดยศีลได้หรือไม่"
ทสก. อํ ๒๔/๕๑/๔๘
บ. ๒๓๓

17. **สพฺเพหิ เม ปิเยหิ มนาเปหิ นานาภาโว วินาภาโวติ**
 "เราจะต้องพลัดพรากจากของรักของชอบใจทั้งนั้น"
 ทสก. อัม ๒๔/๕๑/๔๘
 ข. ๒๗๓
18. **กถมฺภูตสฺส เม รตฺตินฺทิวา วิติปตฺนตีติ**
 วันคืนล่วงไปๆ บัดนี้เราทำอะไรอยู่
 ทสก. อัม ๒๔/๕๑/๔๘
19. **กมฺมสฺสโกมฺหิ กมฺมทายาทอ กมฺมโยนิ กมฺมพฺนฺชฺช กมฺมปฏฺฐิสฺสโรณ ยํ กมฺมํ กริสฺสสามิ กลฺยาณํ วา ปาปกํ วา**
ตสฺส ทายาทอ ภวิสฺสามีติ
 "เรามีกรรมเป็นของตน เป็นผู้รับผลของกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย เราทำดีก็
 ตามทำชั่วก็ตาม เราจักเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น"
 ทสก. อัม ๒๔/๕๑/๔๘
 ข. ๒๗๓
20. **อจฺจารทฺธํ วิริยํ อุกฺขจฺจาย สํวตฺตติ อติลีนํ วิริยํ โกสฺขชฺชาย สํวตฺตติ วิริยสมตํ อธิฏฺฐาหิ อินฺทฺริยานญจ**
สมตํ ปฏฺวิชฺฌ ตตฺถ จ นิमितฺตํ คณฺหาหีติ
 ความเพียรที่บุคคลปรารถนาจัดเกินไป ย่อมเป็นไปเพื่อความฟุ้งซ่าน, ที่ย่อหย่อนเกินไป ย่อมเป็นไปเพื่อความเกียจ
 คร้าน.เธอจงตั้งความเพียรแต่พอดี, จงเข้าใจความที่อินทรีย์ทั้งหลาย ต้องเป็นธรรมชาติเสมอๆ กัน, จงกำหนด
 หมายในความพอดีนั้นไว้เถิด.
 ฦกฺก อัม ๒๒/๔๑๘/๓๒๖
 ข. ๒๗๗
21. **อตฺตทีโป วิหฺรติ อตฺตสฺสรโณ อนนฺดสฺสรโณ ฌมฺมทีโป ฌมฺมสฺสรโณ อนนฺดสฺสรโณ**
 จงมีตนเป็นประทีป มีตนเป็นสรณะ ไม่เอาสิ่งอื่นเป็นสรณะ; จงมีธรรมเป็นประทีป มีธรรมเป็นสรณะ ไม่มีสิ่งอื่นเป็น
 สรณะ.
 มหาวาร. สัม ๑๕/๒๑๗/๗๓๕
 ข. ๒๗๘

22. **สพฺเพหิ ปิเยหิ มนาเปหิ นานาภาโว วินาภาโว อญฺญตภาโว** มหาวาร.ถึ ๑๕/๒๑๖/๗๓๗
 ความเป็นต่างๆ ความพลัดพราก ความเป็นอย่างอื่น จากของรักของชอบใจทั้งสิ้น ย่อมมี ข. ๒๗๘
23. **ตํ กุเตตฺถ อานนฺท ลพฺภา ยนฺตํ ชาตํ ภูตํ สงฺขตํ ปโลกทมฺมํ ตํ วต มา ปลฺลฺขชฺชิตฺติ เนตฺถ ญานํ วิชฺชติ** มหาวาร.ถึ ๑๕/๒๑๖/๗๓๗
 อานนท์ ! ข้อนั้นจักได้มาแต่ไหนเล่า สิ่งใดเกิดขึ้นแล้ว เป็นแล้ว อันปัจจยปรุ้งแล้ว มีความชำรุดเป็นธรรมดา, สิ่งนั้น
 อย่าชำรุดไปเลย ดังนี้; ข้อนั้น ย่อมเป็นฐานะที่มีไม่ได้. ข. ๒๗๘
24. **อโห วตาคํ ตทนฺตรํ ชีเวยฺยํ ยทนฺตรํ อสฺสสฺสิตฺวา วา ปสฺสสฺสามิ ปสฺสสฺสิตฺวา วา อสฺสสฺสามิ** อฎฺฐก. อํ ๒๓/๓๒๗/๑๗๐
 "โอหนอ เราอาจจะมิชีวิตอยู่ได้ เพียงชั่วขณะที่หายใจเข้าแล้วหายใจออก หรือชั่วหายใจออกแล้วหายใจเข้า" ข. ๒๗๕
25. **จิตฺตํ อนาธาโร สุปฺปวตฺตติยํ โหติ สาธาโร ทฺวปฺปวตฺตติยํ โหติอยเมวาริโย อญฺจํกโก มคฺโค อโย จิตฺตสฺส อาชาโร** มหาวาร. ถึ ๑๕/๒๕/๗๘-๕
 จิตที่ไม่มีเครื่องรองรับ ย่อมหมุนไปได้ง่าย ส่วนจิต ที่มีเครื่องรองรับ ย่อมหมุนไปได้ยาก.... ก็อริยอัฏฐังคิกมรรค
 นี้แล เป็นเครื่องรองรับของจิต ข. ๒๕๕
26. **อารมฺมเณ อสฺติ ปตฺติญฺสา วิญฺญาณสฺส น โหติ** นิทาน. ถึ. ๑๖/๗๕/๑๕๐
 เมื่ออารมณ์ไม่มี ความตั้งขึ้นเฉพาะ แห่งวิญญาณย่อมไม่มี อต. ๗๔๐

27. อิมสุมี โข สุภทฺท ฌมฺมวินเย อริโย อฏฺฐจฺจโก มคฺโค.... อิม จ สุภทฺท ภิกฺขุ สมฺมา วิหเรยฺยํ อสุญฺโหล โลโก
 อรหนฺเตหิ อสุตฺตํ
 สุกฺกทสฺส! ในธรรมวินัยนี้แล มีอริยมรรคมืองค์ ๘.... ถ้าภิกษุทั้งหลายเหล่านี้ พึงอยู่โดยชอบไซ้ โลกก็จะไม่ว่างจะ
 พระอรหันต์ทั้งหลายแล
- มหา. ที. ๑๐/๑๓๕/๑๓๘
 ป. ๓๐๑
28. ภิกฺขุ น ภสฺสธารามา ภวิสฺสนฺตํ น ภสฺสธารามา อนฺนุยฺยตฺตา วุฑฺฒิเยว ภิกฺขเว ภิกฺขุณฺโณ ปาฏิภงฺขา โน ปรีหานิ
 ภิกฺขุทั้งหลาย จักไม่เป็นผู้อยู่พอใจในการอยู่ ไม่ประกอบความเป็นผู้อยู่พอใจในการอยู่ อยู่เพียงใด, ความเจริญก็เป็นสิ่งที่
 ภิกษุทั้งหลายหวังได้ ไม่มีความเสื่อมเลย อยู่เพียงนั้น.
- สจฺตตค. อํ. ๒๓/๒๓/๒๒
 ป. ๓๐๓
29. ภิกฺขุ น นิทฺทธารามา ภวิสฺสนฺตํ น นิทฺทธารามา อนฺนุยฺยตฺตา วุฑฺฒิเยว ภิกฺขเว ภิกฺขุณฺโณ ปาฏิภงฺขา โน ปรีหานิ
 ภิกฺขุทั้งหลาย จักไม่เป็นผู้อยู่พอใจในการนอน ไม่ประกอบความเป็นผู้อยู่พอใจในการนอน อยู่เพียงใด, ความเจริญก็เป็น
 สิ่งทีภิกษุทั้งหลายหวังได้ ไม่มีความเสื่อมเลย อยู่เพียงนั้น.
- สจฺตตค. อํ. ๒๓/๒๓/๒๒
 ป. ๓๐๓
30. ภิกฺขุ น สงฺกณฺณิการามา ภวิสฺสนฺตํ น สงฺกณฺณิการามา อนฺนุยฺยตฺตา วุฑฺฒิเยว ภิกฺขเว ภิกฺขุณฺโณ ปาฏิภงฺขา โน ปรีหานิ
 ภิกฺขุทั้งหลาย จักไม่เป็นผู้อยู่พอใจในการจับกลุ่มคลุกคลีกัน ไม่ประกอบความเป็นผู้อยู่พอใจในการจับกลุ่มคลุกคลีกัน อยู่
 เพียงใด, ความเจริญก็เป็นสิ่งที่ภิกษุทั้งหลายหวังได้ ไม่มีความเสื่อมเลย อยู่เพียงนั้น.
- สจฺตตค. อํ. ๒๓/๒๓/๒๒
 ป. ๓๐๓
31. ยทาภินนฺทตฺติ ตํ ภยํ ยสุสฺส ภายตฺติ ตํ ทุกฺขํ
 เขาเปล็ดเปล็นยิ่งนักในสิ่งใด สิ่งนั้นเป็นภัย เขากลัวต่อสิ่งใด สิ่งนั้นก็เป็ทุกข์
- อุ. ปุ ๒๕/๑๒๑/๘๔
 อค. ๔

32. ภิกขุ น ปาปมิตฺตา ภวิสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส น ปาปสหายา น ปาปสมฺปวฺงกา วุฑฺฒิมเยว ภิกฺขเว ภิกฺขุณฺโณ ปาฏิกฺงฺขา โน
 ปรินาหิ
 ภิกษุทั้งหลาย จักไม่เป็นผู้มีมิตรชั่ว สหายชั่ว เพื่อนเกลอชั่ว อยู่เพียงใด, ความเจริญก็เป็นสิ่งที่ภิกษุทั้งหลายหวังได้
 ไม่มีความเสื่อมเลย อยู่เพียงนั้น. สจตตก. อੰ. ๒๓/๒๓/๒๒
ป. ๓๐๘
33. สมฺมทฺยธมฺมํ สพฺพนฺตํ นิโรธธมฺมนฺตํ
 สิ่งใดมีความเกิดเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งหมดมีความดับไปเป็นธรรมดา มหา. ที ๑๐/๔๕/๔๕
อต. ๑๕
34. น โข สฺวเขน สฺวํ อธิคฺนฺตพฺพิ
 ความสุขที่จริง อันใครๆ จะบรรลู่ได้โดยง่ายเป็นไม่มี ม. ม. ๑๓/๔๔๓-๔๔๘/๔๘๕-๔๕๑
อต. ๕๒
35. โส ปาปกมฺุโม ทุมฺเมโธ ชานํ ทุกฺกฏมฺคฺตโน ทพิทุโธ อิมฺมาทาย ภูณฺชมาโน วิหฺลยฺตติ
 คนชั่วทำบาปกรรม รู้สึกแต่กรรมชั่วของตน เสมือนคนยากจน กู้หนี้ยืมบริโภคเขาอยู่ ย่อมเดือดร้อน ฉก.ก. อੰ. ๒๒/๓๕๓/๓๑๖
อต. ๒๓๓
36. อโรคฺยปรมา ลาภา สนฺตฺตฺถฺจึปรมฺ ฌนํ วิสฺสาสปรมา ภาติ นิพฺพานํ ปรมฺ สฺวํ
 ความไม่มีโรค เป็นลาภอย่างยิ่ง, ความสันโดษ เป็นทรัพย์อย่างยิ่ง, ความสิ้นเคยกัน เป็นญาติอย่างยิ่ง, นิพพาน เป็นสุข
 อย่างยิ่ง ธ. พุ ๒๕/๔๒/๒๕
อต. ๔๗๐
37. ชยฺ เวรํ ปสวติ ทุกฺขํ เสติ ปฺราจิตฺโต
 ผู้ชนะย่อมก่อเวร ผู้แพ้ย่อมเป็นทุกข์ ธ. พุ ๒๕/๔๒/๒๕
-

38. นตฺถิ รากสโม อคฺคิ นตฺถิ โทสสโม กฺลฺลิ นตฺถิ ขนฺธาทิสสา ทุกฺขา นตฺถิ สนฺตฺติปริ สฺวํ
ไฟเสมอดด้วยรากะไม่มี, โทษเสมอดด้วยโทษะไม่มี, ทุกข์ทั้งหลายเสมอดด้วยขันธไม่มี, สุขอื่นนอกจาก ความสงบ
(นิพพาน) ก็ไม่มี. ธ. ปุ. ๒๕/๔๒/๒๕
อต. ๔๗๐
39. รากกฺขโย โทสกฺขโย โมหกฺขโย อิทํ วุจฺจติ อมตํ อยเมวาริโย อฏฺฐงฺกิกโก มคฺโค อมตคามิมคฺโค
ความสิ้นแห่งรากะ ความสิ้นแห่งโทษะ ความสิ้นแห่งโมหะ นี้เรียกว่า อมตะ อริยมรรคมีองค์ ๘ นี้แน่แท้ละ คือ
หนทางให้ถึงซึ่งอมตะ มหาวาร. ถึ ๑๕/๑๐/๓๒
อป. ๘๓๕
40. อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ ภาวนุโต อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ พหุสสิกโรนุโต นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพานปโปณ นิพฺ
พานปพฺภาโร
การเจริญกระทำให้มากซึ่ง อริยมรรคมีองค์แปดอยู่ ย่อมเป็นไปผู้มีความลาดไปทางนิพพาน เอียงไปทางนิพพาน
โน้มไปทางนิพพาน ฉะนั้นเหมือนกัน มหาวาร. ถึ ๑๕/๔๕/๑๘๕
อป. ๘๓๕
41. อयํ มคฺโค อयํ ปฏิปทา ยถาปฏิบัติปฺนุโน สามญฺญเวว ญสฺส
หนทางมีอยู่ ปฏิปทามีอยู่ ซึ่งผู้ปฏิบัติตามแล้ว จักรู้ได้เอง จักเห็นได้เอง ถึ. ที. ๕/๒๐๕/๒๖๕
อป. ๘๖๔
42. ตุมฺเหหิ กิจฺจํ อาตปฺปํ อุกฺขาตาโร ตถาคตา ปฏิปฺนุนา ปโมกฺขนฺตฺติ ฅายินฺน มารพฺนุชฺชา
ความเพียรเป็นกิจอันเธอทั้งหลายพึงกระทำ ตถาคตเป็นเพียงผู้บอก (วิธีแห่งการกระทำ) ผู้มุ่งปฏิบัติแล้วย่อมพ้นจาก
เครื่องผูกแห่งมาร ธ. ปุ. ๒๕/๕๑/๓๐
อป. ๘๕๑-๘๕๒

43. **อตลหิ ตุมะห ปฏิปชชถ มารสเสตัม ปโมหนั เอตลหิ ตุมะห ปฏิปนุณา ทุกขสฺสนุตัม กริสฺสถ** ธ. พ. ๒๕/๕๑/๓๐
 เธอทั้งหลาย จงเดินตามทางนั้น อันเป็นที่หลงแห่งมาร เธอทั้งหลาย เดินตามทางนั้นแล้ว จักกระทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ อป. ๘๕๑
44. **สพฺเพ ชมฺมา อนตฺตาทิ ยทา ปญฺญา ย ปสฺสตี อถ นิพฺพินฺนุติ ทุกฺเข เอส มคฺโค วิสุทฺธิยา** ธ. พ. ๒๕/๕๑/๓๐
 เมื่อใด บุคคลเห็นด้วยปัญญาว่า “ธรรมทั้งหลายทั้งปวง เป็นอนัตตา” เขาย่อมเบื่อหน่ายในสิ่งที่เป็นทุกข์ นั้นแหละ อป. ๘๕๒
 เป็นทางแห่งความหมดจด
45. **สพฺเพ ชมฺมา นาลํ อภินิเวสยاتي** สพ. ตี. ๑๘/๖๒/๕๖
 สิ่งทั้งหลายทั้งปวง อันใครๆ ไม่ควรยึดมั่นถือมั่น ปฏิจจ. ๒๘๕
46. **ปาฏิกงฺขัม กฺลฺยาณมิตฺตสฺส กฺลฺยาณสหายสฺส กฺลฺยาณสมฺปวงฺกสฺส อริยมํ อภฺจฺจกิกัม มคฺคัม ภาวสฺสตี** สกา. ตี. ๑๕/๑๒๗/๓๘๒
 . เมื่อเป็นผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนผู้แวดล้อมดี เธอจักทำอริยมรรคมีองค์แปดให้เจริญได้ พุทธ ๔๖๕
47. **ทานญจ ปิยวชฺชญจ อตฺถจฺริยา จ ยา อิธ สมานตา จ ชมฺเมสุ ตตฺถ ตตฺถ ยถารหํ เอเต โข สจฺจกา โลก** ปา. ที. ๑๑/๒๐๖/๒๐๕
รตฺตสาณิว ยายโต
 การให้ทาน, การพูดจาไพเราะ, การประพฤติประโยชน์ใดๆ เมื่อควรประพฤติ, ความวางตนเสมอกัน ในกิจกรรม อป. ๑๐๕๕
 ทั้งหมด ตามสมควรในกรณีนั้นๆ , ลี้อย่างนี้ เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวโลก ดุจหมุดสลักยึดโยงรถที่กำลังแล่นอยู่
48. **มคฺคานภฺจฺจกิกโก เสฏฺโฐ** ธ. พ. ๒๕/๕๑/๓๐
 ทางมีองค์แปด เป็นทางอันประเสริฐกว่าทางทั้งหลาย อป. ๘๕๑

49. **พหุลมนุวิตกเกติ อนุวิจารเทติ ตลา ตลา นติ โหติ เจตโส**
การตริกตาม ตรองตามถึงอารมณัใด ๆ มาก จิตย้อมน้อมไปโดยอาการอย่างนั้นๆ
มู. ม. ๑๒/๒๓๒/๒๕๒
อป. ๑๐๓๕
50. **ยาจิตกุปมา กามา วุตตมา มยา พหุทุกขา พหุปายาสา อาทีนโว เอตุล ภียโย**
เรากล่าวกามทั้งหลาย ว่าควรเปรียบด้วย ของขี้มเขามา มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก โทษในกามนั้นยิ่งนัก
มู. ม. ๑๒/๒๖๔/๒๗๗
อป. ๑๐๕๗
51. **ยลจ โข ตลาโคโต วาจ ชานาติ ภูตึ ตจจัน อตุลสญหิตึ ตา จ ปเรตึ อปปียา อมนาปา ตตุร กาลญญ**
ตลาโคโต โหติ ตสสา วาจา ยเวยยากรณาย
ตลาตรู้ซัดซึ่งวาจาใด อันจริง อันแท้ ประกอบด้วยประโยชน์ แต่ไม่เป็นที่รักที่พึงใจของผู้อื่น ตลาตย้อมเลือกให้
เหมาะกาล เพื่อกล่าววาจานั้น
ม. ม. ๑๓/๕๑/๕๔
อป. ๑๐๗๒
52. **อิเม สตุต โปษณงคา อารทฺธา อารทฺโธ เตตึ อริโย มลฺโลค สมฺมาทูกฺขกฺขยคามิติ**
โพษณงค ๗ ประการ อันบุคคลใด ใครก็ตามปรารภถูกต้องแล้ว อริยมรรคอันเป็นทางให้ถึงความสิ้นทุกข์โดยชอบ
ของบุคคลเหล่านั้น ก็เป็นอันปรารภถูกต้องแล้ว
มหาวาร. ตี ๑๕/๑๑๘/๔๓๒
อป. ๘๖๗
53. **อปฺปสฺสาทา กามา พหุทูกขา พหุปายาสา อาทีนโว เอตุล ภียโยติ**
กามทั้งหลายให้เกิดความยินดีน้อย มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก โทษในเพราะกามนั้นมีเป็นอย่างยิ่ง
มู. ม. ๑๒/๑๘๐/๒๑๑
อป. ๑๐๓๗
54. **โฆ อิทึ วิญญานัน นามรูปมฺหา น ปรี กจฺจติ**
วิญญานันนี้ ย่อมเวียนกลับจากนามรูป ย่อมไปเลยไปอื่น
นิทาน. ตี. ๑๖/๑๒๖/๒๕๑
ปฎิจจ. ๔๖๓

55. ตสฺส มยหิ ภิกฺขเว อปฺปมาทาทิคตา โปธิ อปฺปมาทาทิคโต อหฺนุตฺโตโร โยคกฺเขโม
 ภิกฺขุทั้งหลาย ! เรานั้นได้บรรลุความตรัสรู้เพราะความไม่ประมาท ได้บรรลุโยคกเขมธรรม อันไม่มีอื่นยิ่งไปกว่า
 เพราะความไม่ประมาท
 ทุก. อํ. ๒๐/๖๔/๒๕๑
 พุทฺธ. ๑๑๒
56. กถํ ภาวิตฺเต โข ภิกฺขเว อานาปานสฺสทิสสมาธิมุหิ กถํ พหุลีกเต เนว กายสฺส อិณฺชิตตฺตํ วา โหติ ผนฺทิตตฺตํ วา
 น จิตฺตสฺส อិณฺชิตตฺตํ วา โหติ ผนฺทิตตฺตํ วา
 ภิกฺขุทั้งหลาย ! ความห้วนไหวโยกโคลงของกาย หรือความห้วนไหวโยกโคลงของจิตก็ตาม ย่อมมีขึ้นไม่ได้
 ด้วยอำนาจแห่งการเจริญทำให้มากซึ่งอานาปานสติ
 มหาวาร. สํ. ๑๕/๓๕๕/๑๓๒๒
 อป. ๑๒๕๗
57. นตฺถิ นฺุ โข ตํ กิลฺยจิ โลกสฺสมี ยมฺหํ อฺุปาทียมาโน นวชฺชวา อสฺสํ
 ในโลกนี้ไม่มีสิ่งใดๆ เลย ที่เมื่อเรายึดถืออยู่ เราจักเป็นผู้หาโทษมิได้
 ขนฺธ. สํ. ๑๗/๑๑๓/๑๖๕
 ปฏิจจ. ๑๔๓
58. กุสฺลานิ สีลานิ อหฺนุพุพฺเพน อรหฺตฺตตายปริปุเรณฺุตีติ
 ศีลอันเป็นกุศล ย่อมยังความเป็นพระอรหันต์ให้เต็ม
 เอกทสก.อํ.๒๔/๓๓๖/๒๐๘
 ปฏิจจ. ๖๕๑
59. ปุพฺเพ จาหิ ภิกฺขเว เอตฺรหิ จ ทฺกฺขณฺุเจว ปญฺญาเปมิ ทฺกฺขณฺุสฺส จ นิโรธํ
 ภิกฺขุทั้งหลาย ! ในกาลก่อนก็ตาม ในบัดนี้ก็ตาม เราบัญญัติขึ้นสอนแต่เรื่องความทุกข์ และความดับสนิทไม่มีเหลือ
 ของความทุกข์เท่านั้น
 มฺ. ม. ๑๒/๒๓๘/๒๘๖
 พุทฺธ. ๒๘๗

60. ปยโต ชายตี โสโก ปยโต ชายตี ภย ปยโต วิปฺมุตฺตสฺส นตฺถิ โสโก กุโธ ภย
 ความโศก ย่อมเกิดมาแต่สิ่งอันเป็นที่รัก, ความกลัว ย่อมเกิดมาแต่สิ่งอันเป็นที่รัก เมื่อพ้นแล้วจากสิ่งเป็นที่รัก,
 ความโศก ย่อมไม่มี แล้วความกลัว จะมีมาแต่ไหนเล่า
 ฐ. ปุ. ๒๕/๔๓/๒๖
 อต. ๓๖๗
61. เปมโต ชายตี โสโก เปมโต ชายตี ภย เปมโต วิปฺมุตฺตสฺส นตฺถิ โสโก กุโธ ภย
 ความโศก ย่อมเกิดมาแต่ความรัก, ความกลัว ย่อมเกิดมาแต่ความรัก เมื่อพ้นแล้วจากความรัก, ความโศกย่อมไม่มี,
 แล้วความกลัว จะมีมาแต่ไหนเล่า
 ฐ. ปุ. ๒๕/๔๓/๒๖
 อต. ๓๖๗
62. ชราธมฺโม โยพฺพญฺญฺลฺล พฺยาริธมฺโม อโรคฺชฺย มรณธมฺโม ชีวิต
 มีความชรา ซ่อนอยู่ในความหนุ่มสาว, มีความเจ็บไข้ ซ่อนอยู่ในความไม่มีโรค, มีความตาย ซ่อนอยู่ในชีวิต
 มหาวาร. ตี. ๑๕/๒๘๗/๕๖๔
 พุทฺธ ๕๕๔
63. ทหราปี จ เย วุฑฺฒา เย พาลา เย จ ปญฺจิตฺตา อฑฺฒา เจว ทพิฑฺฐา จ สพฺเพ มจฺจุปรายนา
 สัตว์ทั้งปวง ทั้งที่เป็นคนหนุ่ม คนแก่, ทั้งที่เป็นคนพาลและบัณฑิต, ทั้งที่มั่งมีและยากจน ล้วนแต่มีความตายเป็นที่ไป
 ถึงในเบื้องหน้า
 มหา. ที. ๑๐/๑๓๕/๑๐๘
 พุทฺธ ๕๖๕
64. สพฺพิ เภทปริยนฺตํ เอว มจฺจานชีวิตํ
 ชีวิตแห่งสัตว์ทั้งหลาย มีความตายเป็นเบื้องหน้า
 มหา. ที. ๑๐/๑๓๕/๑๐๘
 พุทฺธ ๕๖๕

65. **สขกปุปราโค ปุริสสุส กาโม น เต กามา ติฏฐนุติ จิตฺรานิ ตเถว โลก** ภฎก. อ. ๒๒/๔๕๗-๔๖๐/๓๓๔.
 ความกำหนดไปตามอำนาจความคิดริ่ก นั้นแหละคือกามของคนเรา; อารมณ์อันวิจิตรทั้งหลายในโลกนั้น
 หาใช่กามไม่..... อารมณ์อันวิจิตร ก็มีอยู่ใน โลกตามประสาของมันเท่านั้น;
66. **ภิกขุ สีลํ นิสฺสาย สีเล ปติฏฺฐาย สตุตฺต โพชฺฌนฺเจ ภาเวติ สตุตฺต โพชฺฌนฺเจ พหุลีกโรติ** มหาวาร. ตี ๑๕/๑๐๕/๔๐๕
 ภิกษุอาศัยศีล ตั้งอยู่ในศีลแล้ว ย่อมอบรมโพชฌงค์ ๗ ให้เกิดขึ้นได้ ย่อมทำโพชฌงค์ ๗ ให้มีมากขึ้นได้. ข.๒๒๒
67. **อปุปรมาโท เตลลํ ฐมฺมานํ อคฺคฺคมกฺขายติ** มหาวาร. ตี. ๑๕/๖๒/๒๔๕
 ความไม่ประมาท ย่อมปรากฏว่าเป็นเลิศกว่าบรรดากุศลธรรมอื่น อป. ๘๕๖
68. **เย จ โข สมฺมทกฺขาเต ฐมฺเม ฐมฺมานุวตฺติโน เต ชนา ปารเมสฺสนุติ** มหาวาร. ตี. ๑๕/๒๕/๘
 ก็ชนเหล่าใดประพฤติธรรมสมควรแก่ธรรม ในธรรมที่ตรัสไว้ชอบแล้ว ชนเหล่านั้นจักถึงฝั่งแห่งพระนิพพาน อป. ๘๕๕
69. **โย ปฏฺิจฺจสมฺมุปาทํ ปสฺสติ โส ฐมฺมํ ปสฺสติ โย ฐมฺมํ ปสฺส ติ โส ปฏฺิจฺจสมฺมุปาทํ ปสฺสติ** มฺ.ม.๑๒/๓๕๕/๓๔๖
 ผู้ใดเห็นปฏิจจสมมุปาท ผู้นั้นชื่อว่าเห็นธรรม ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นชื่อว่าเห็นปฏิจจสมมุปาท ปฏิจจ. ๑๓
70. **โย ฐมฺมํ ปสฺสติ โส มํ ปสฺสติ โย มํ ปสฺสติ โส ฐมฺมํ ปสฺสติ** ขนฺธ. ตี ๑๗/๑๔๖/๒๑๖
 ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นเรา, ผู้ใดเห็นเรา ผู้นั้นเห็นธรรม ปฏิจจ. ๑๓

71. อิมสุมีเยว พุยามมตฺเต กเพวเร สสณฺณมฺหิ สมนเก โลกณฺจ ปณฺญาเปมิ โลกสมฺมุทยณฺจ โลกนิโรธณฺจ
 โลกนิโรธคามินิณฺจ ปฏิปทฺตติ
 ในร่างกายที่ยาวาหาหนึ่ง ซึ่งประกอบด้วยสัญญาและใจนี้เอง เราได้บัญญัติโลก, เหตุเกิดของโลก, ความดับไม่เหลือ
 ของโลก และทางให้ถึงความดับไม่เหลือของโลกไว้
 จตุกก. อ. ๒๑/๖๒/๔๖
 พุทธ ๔๘๑
72. จตฺนุนํ ภิกฺขเว อริยสจฺจานํ อนนฺุโพธา อปฺปฏิเวธา เอวมิทํ ทิณฺนมทฺธานํ สนฺุชาวิทํ สํสริทํ มมณฺุเจว ตฺมฺุหากณฺุจ
 ภิกฺขุทั้งหลาย ! เพราะไม่รู้ถึง ไม่แทงตลอด ซึ่งอริยสัจสี่ประการเหล่านี้แล, เราและพวกเธอทั้งหลาย จึงได้ท่องเที่ยว
 ไปแล้วในสังสารวัฏตลอดกาลยี่ดยาวนานถึงเพียงนี้
 มหาวาร. ส. ๑๕/๕๔๑/๑๖๕๘
 พุทธ ๕๘๒
73. ปริโยทเปยฺย อตฺตทานํ จิตฺตเกฺลเสหิ ปณฺุทิตโต
 บัณฑิตพึงชำระตนให้หมดจด จากกิเลสแห่งจิต
 มหาวาร. ส. ๑๕/๒๕/๕๘
 อป. ๘๕๕
74. ธิ ทํ ชมฺมิชเร อตฺถุ ทฺุพฺพณฺุณฺกรณฺุชเร ตาว มโนรมํ พิมฺุพํ ชราย อภิมทฺุทิตํ โยปิ วสฺสสทํ ชิว สพฺุเพ
 มจฺุจฺุปรายนา น กิณฺุจิ ปรีวชฺุเชติ สพฺุพเมวาทิมทฺุทิตติ
 โธเอ๋ย ! ความแก่อันชั่วช้าเอ๋ย ! อันทำความน่าเกลียดเอ๋ย ! กายที่น่าพอใจ บัดนี้ก็ถูกความแก่ย่ำยีหมดแล้ว, แม้ใครจะ
 มีชีวิตอยู่ตั้งร้อยปี ทุกคนก็ยังมีความตายเป็นที่ไปในเบื้องหน้า ความตายไม่ยกเว้นให้แก่ใครๆ มันย่ำยีหมดทุกคน
 มหาวาร. ส. ๑๕/๒๘๘/๕๖๕
 พุทธ ๕๕๕
75. กตมา จ ภิกฺขเว ปริณฺุลา โย ภิกฺขเว ราคกฺุขโย โทสกฺุขโย โมหกฺุขโย อญฺฺุ วุจฺุจติ ภิกฺขเว ปริณฺุลาติ
 ภิกฺขุทั้งหลาย ! ความสิ้นราคะ ความสิ้นโทสะ ความสิ้นโมหะอันใด ภิกฺขุทั้งหลาย ! อันนั้นแหละเราเรียกว่า
 “ปริณฺุญา”
 ขนฺุธ. ส. ๑๗/๓๓/๕๕
 อต. ๔๘๗

76. ยาวตา ภิกขเว ชมฺมา สงฺขตา อริโย อฏฺฐงฺกโก มคฺโค เตสํ อคฺคมกฺขายติ
 ภิกขุทั้งหลาย ! สังฆตฺตรมทั้งหลาย มีประมาณเท่าใด, อริยอฏฺฐังคิกมรรค เรากล่าวว่า เป็นธรรมเลิศกว่าธรรม
 ทั้งหลายเหล่านั้น
 จตุกก. อ. ๒๑/๔๔/๓๔
 อป. ๘๔๒
77. ลาโภ จ อลาโภ จ ยโส จ อยโส จ นิหฺนทา จ ปสฺสตา จ สุขํ จ ทุกฺขํ จ อิม โข ภิกขเว อฏฺฐ โลกชฺมฺมา
 โลกํ อนุปริวตฺตนฺติ โลโก จ อิม อฏฺฐ โลกชฺมฺเม อนุปริวตฺตติ อสฺสุตวโต
 มีลาภ เสือลาภ มียศ เสือยศ นินทา สรรเสริญ สุข และทุกข์ แปลอย่างนี้เป็นสิ่งที่ไม่เที่ยงในหมู่มนุษย์ ไม่ยั่งยืน มี
 ความแปรปรวนเป็นธรรมดา
 อฏฺฐก. อ. ๒๓/๑๕๕/๕๖
 อป. ๑๒๔๓
78. เอวเมตํ ปิยชาติกา หิ โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสา ปิยปฺปฏฺติกาติ
 โสภะ ปริเทวะ ทุกฺขะ โทมนสฺ และอุปายาสทั้งหลายนั้น เกิดจากของรัก มีของรักเป็นแดนเกิด
 ม.ม. ๑๓/๔๘๕/๕๓๖.
 อต. ๑๓
79. สพฺพปฺปฐิ หิ ปฏฺิจจ ทุกฺขมิตฺถ สมฺโภติ สพฺพปาทานกฺขยา นตฺถิ ทุกฺขสฺส สมฺภโว
 ก็ทุกข์นี้มีขึ้น เพราะอาศัยซึ่งอุปาทิทั้งปวง เพราะความสิ้นไปแห่งอุปาทานทั้งปวง ความเกิดขึ้นแห่งทุกข์จึงไม่มี
 อ. ปุ. ๒๕/๑๒๑/๘๔
 อต. ๓
80. สพฺพเพเต ภาวา อนิจฺจา ทุกฺขา วิปริณามชฺมฺมา
 ภพทั้งหลายทั้งหมดนั้น ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา
 อ. ปุ. ๒๕/๑๒๑/๘๔
 อต. ๑๒

81. **สุตฺตฺสฺสํ ลภเต ปญฺญํ อญฺ्ञาตา วิหฺตเต ชนํ สจฺเจน กิตฺติํ ปปฺโปติ ททํ มิตฺตานิ คนฺถติ** สกา. สํ ๑๕/๓๑๖/๘๔๕
 ผู้ฟังด้วยดี ย่อมได้ปัญญา ผู้ขยัน ย่อมหาทรัพย์ได้ คนย่อมมีเกียรติเพราะความซื่อสัตย์ ผู้ให้ย่อมผูกมิตรไว้ได้
82. **อายุโท พลโท ธีโร วัฒนฺโท ปฏฺิภาณฺโท สุขสฺส ทาตา เมธาวิ สุขํ โส อธิคจฺจติ** ปญจก. อํ ๒๒/๔๕/๓๓
 บัณฑิตผู้มีปัญญา ให้อายุย่อมได้อายุ ให้กำลัง ย่อมได้กำลัง ให้วรรณะย่อมได้วรรณะ ให้ปฏิภาณย่อมได้ปฏิภาณ ให้สุขย่อมได้สุข
83. **ทานญจ ปิยวชฺชญจ อตฺตจริยาจ ยา อิธ สมานตา จ ฌมฺเมสุ ตตฺถ ตตฺถ ยถารหํ เอเต โข สจฺจหา โลก** ปา. ที. ๑๑/๒๐๖/๒๐๕
รตฺตสฺสณฺีว ยายโต
 การให้ทาน, การพูดจาไพเราะ, การประพฤติประโยชน์ใดๆ เมื่อควรประพฤติ, ความวางตนเสมอกันในกิจกรรมทั้งหลาย ตามสมควรในกรณีนั้นๆ, ลือชื่อนี้ เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวโลก ดุจหมุคสลักยึดโยงรถที่กำลังแล่นอยู่.
84. **ยสฺสทสฺสจฺจิ สมนฺุชานมฺุสวาเท นตฺถิ ลชฺชา นาทํ ตสฺส กิณฺุจฺจิ ปาปํ กมฺฺม อกรณฺิยนฺุติ วทามิ** ม.ม. ๑๓/๑๒๕/๑๒๓
 กรรมอันเป็นบาปหน้อยหนึ่ง ซึ่งบุคคลที่ไม่มีความละเอียดในการแกั่งกล่าวเท็จ ทั้งที่รู้ยู่ว่าเป็นเท็จ จะทำไม่ได้หามีไม่. ข.๖
85. **ททโต ปุญฺญํ ปวทฺุตฺติ ลํยมโต เวรํ น วิยติ** มหา. ที. ๑๐/๑๕๕/๑๒๓
 บุญ ย่อมเจริญ งอกงาม แก่ผู้ให้, เวร ย่อมไม่สืบต่อ แก่บุคคลผู้ระงับเวรเสียได้

86. มหาวาร. ต. ๑๕/๕๓๘/๑๓๕๓.
 สัตว์ที่เกิดกลับมาสู่หมู่มนุษย์ มีน้อย ; สัตว์ที่เกิดกลับเป็นอย่างอื่นจากหมู่มนุษย์ มีมากกว่า... ข้อนี้ เพราะความที่ สัตว์เหล่านั้นไม่เห็นอริยสัจทั้งสี่
 อต. ๘
87. ม.ม. ๑๓/๒๘๔/๒๕๐.
 ท่านจะพึงรู้จักความไม่มีโรค จะพึงเห็นนิพพานได้ ก็ต่อเมื่อท่านละความเพลิดเพลिनและความกำหนัด ในอุปาทาน นักขันธทั้งห้าเสียได้
 อต. ๑๘
88. มหา. ที. ๑๐/๑๓๕/๑๐๖
 ในธรรมวินัยนี้, ภิกษุใดเป็นผู้ไม่ประมาทแล้ว จักละชาติสังสาร ทำที่สุดแห่งทุกข์ได้
 พุทธ ๕๖๕
89. ม. ม. ๑๓/๔๖๑/๕๐๕
 สำหรับสัตว์ผู้มีอาลัยเป็นที่มายินดี ยินดีเพลิดเพลिनในอาลัยนั้น ยากนักที่จะเห็นสิ่งนี้ คือ ปฏิจจสมุปบาท
 อต. ๑๖
90. ม. ม. ๑๓/๔๖๑/๕๐๕
 สัตว์ผู้กำหนัดแล้วด้วยราคะ อันความมืดหุ้มห่อแล้ว จักไม่เห็นธรรมอันไปทวนกระแส อันเป็นธรรมละเอียด ลึกซึ้ง เห็นได้ยาก เป็นอณู
 อต. ๑๖

91. อภิปริ. ม. ๑๔/๔๒๓/๖๕๕.
 อต. ๑๒
 สุขโสมนัสอันใดเกิดขึ้น เพราะอาศัยกามคุณ ๕ ...เรียกว่า กามสุข...ไม่ใช่สุขอันประเสริฐ...สุขนั้น บุคคลไม่ควรเสพ
 ไม่ควรเจริญไม่ควรทำให้มาก, ควรกลัว.
92. อภิปริ. ม. ๑๔/๔๒๓/๖๕๕.
 อต. ๑๒
 ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เข้าถึงซึ่ง ปฐมฌาน...ทุติยฌาน...ตติยฌาน... จตุตถฌาน... แล้วแลอยู่. นี้เรียกว่า สุขอาศัย
 เนกขัมมะ เป็นสุขเกิดแต่ความสงบเงียบ สุขเกิดแต่ความเข้าไปสงบรำงับ ...สุขนั้น บุคคลควรเสพให้ทั่วถึง
 ควรทำให้เจริญ ควรทำให้มาก, ไม่ควรกลัว.
93. อภิปริ. ม. ๑๔/๖๒/๓๐
 อต. ๑๔
 บุรุษบุคคลบางคนในโลกนี้ มีอชฌาสัยนุ่มไปในเหยื่อของโลก (คือกามคุณห้าอย่าง), ถ้อยคำสำหรับสนทนา
 อันร่ำป่นถึงเฉพาะต่อกามคุณนั้นๆ ย่อมตั้งอยู่ได้สำหรับบุรุษบุคคลนั้น.... ส่วนเมื่อถ้อยคำที่ประกอบด้วยสมาบัติ
 เรื่องไม่วุ่นไหว (ด้วยกามคุณ)ที่ผ่านไปมาอยู่ เขาย่อมไม่ฟัง ไม่เงี่ยหูฟัง ไม่กำหนดจิตเพื่อจะรู้
94. ม. ม. ๑๓/๒๓๕/๒๘๔
 อต. ๑๓
 แม้ในกาลอันชียยาวนานฝ่ายอดีต...แม้ในกาลอันชียยาวนานฝ่ายอนาคต...แม้ในกาลเป็นปัจจุบันในบัดนี้
 กามทั้งหลาย ก็มีสัมผัสเป็นทุกข์ มีความแผดเผาอันยิ่งใหญ่ มีความเร่าร้อนอันยิ่งใหญ่.

95. สฟา. สั. /๑๘/๑๖๘/๒๓๕
 สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา ควรหรือหนอที่จะตามเห็นสิ่งนั้นว่า “นั่นของเรา นั่นเป็นเรา
 นั่นเป็นตัวตนของเรา
96. ม. ม. ๑๓/๒๓๘/๒๘๔
 อต. ๑๓
 สัตว์ทั้งหลาย ยังไม่ปราศจากความกำหนัดในกามทั้งหลาย ถูกกามตัณหาเกี่ยวกินอยู่ ถูกความเร่าร้อนในกามแผดเผา
 อยู่ มีอินทรีย์(คือความเป็นใหญ่แก่ตน) อันกามกำจัดเสียหมดแล้ว จึงได้มีความสำคัญอันวิปริตว่า “สุข” ในกาม
 ทั้งหมด อันมีสัมผัสเป็นทุกข์
97. มหา. ที. ๑๐/๒๒๕/๑๘๕
 พุทธ ๕๕๓
 สังขารทั้งหลาย เป็นของไม่เที่ยง... เป็นของไม่ยั่งยืน...เป็นของไม่มีเจ้าของ....
98.
 ทุกๆ ที่เกิดขึ้นแล้วในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ทุกข์ทั้งหมดนั้น มีฉันทะเป็นมูล มีฉันทะเป็นเหตุ เพราะว่า ฉันทะ
 เป็นมูลเหตุของความทุกข์

99.

ความด้อยลงแห่งกองทุกข์มิได้ เพราะความดับไปแห่งความเพลिन

100.

ป. ป. ๒๕/๔๕/๒๗

การนินทาหรือการสรรเสริญนี้มีมาแต่โบราณ มิใช่มีเพียงวันนี้ คนยอมนินทาแม่ผู้หนึ่ง แม่ผู้พูดมาก แม่พูดพอประมาณ ผู้ไม่ถูกนินทาไม่มีในโลก บุรุษผู้ถูกนินทาโดยส่วนเดียว หรือถูกสรรเสริญโดยส่วนเดียวไม่มีแล้ว จักไม่มี และไม่มีในบัดนี้

101.

ภิกษุทั้งหลาย ! ความยากจน ก็ดี การกู้หนี้ก็ดี การต้องใช้ดอกเบี้ย ก็ดี การถูกทวงหนี้ ก็ดี การถูกติดตาม ก็ดี การถูกจับกุม ก็ดี, ทั้งหมดนี้ เป็นทุกข์ของคนบริโศกคามในโลก.

102.

ประตูนครแห่งความไม่ตาย ตาคตเปิดโล่งไว้แล้ว เพื่อสัตว์ทั้งหลายเข้าถึงถิ่นอันเกษม. กระแสแห่งมารผู้มีบาป ตาคตปิดกั้นเสียแล้ว กำจัดเสียแล้ว ทำให้หมดพิษสงแล้ว. ภิกษุทั้งหลาย ! เธอทั้งหลายจงเป็นผู้มากมุนด้วยปราโมทย์ ปรารณาธรรมอันเกษมจากโยคะเถิด.

ติก. อ. ๒๐/๓๗๕/๕๕๕

103. สุนกษัตติ สุมงคัลลี สุปภาตติ สหุญจิติ สุขโณ สุมหุตโต จ สยัญจัน พุรหมจาริสสุ

สัตว์ทั้งหลายประพตติชอบในเวลาใด เวลานั้นชื่อว่า เป็นฤกษ์ดี มงคลดี สว่างดี รุ่งดี ขณะดี ยามดี และบูชาดีในพรหมจารีบุคคลทั้งหลาย

104.

ศกา. ตี. ๑๕/๕๔/๑๘๒-๑๘๓.

โลก ถูกตัณหาชักนำไป, โลก ถูกตัณหาจุดดิ่งไปรอบๆ สัตว์โลกทั้งหมด ตกอยู่ในอำนาจของสิ่งๆ เดียว สิ่งนั้น
คือ ตัณหา

105.

ศกา. ตี. ๑๕/๒๒/๗๐-๗๑.

ในที่ใด, ดิน น้ำ ไฟ ลม ไม่หยั่งลงได้, จากที่นั่นแหละสระทั้งหลาย ย่อมไหลกลับ; ในที่นั่นแหละ วัฏฏะย่อมไม่หมุน;
ในที่นั่นแหละ นามและรูป ย่อมดับไม่เหลือ; ดังนี้ แล.

106.

สุตต. ปุ. ๒๕/๕๓๐/๔๒๕.

นามและรูป ย่อมดับไม่เหลือ ในที่ใด, ปัญญาและสติ กับนามรูปนั้นก็ย่อมดับไปในที่นั่น, เพราะความดับไปแห่ง
วิญญาน.

107.

ขนฺธ. ตี. ๑๗/๖๖/๑๐๕.

ผู้เข้าไปหา เป็นผู้ไม่หลุดพ้น ; ผู้ไม่เข้าไปหา เป็นผู้หลุดพ้น.

108.

ขนฺธ. ตี. ๑๗/๖๖/๑๐๕.

เพราะละราคะได้ อารมณสำหรับวิญญานก็ขาดลง ที่ตั้งของวิญญานก็ไม่มี. วิญญาน อันไม่มีที่ตั้งนั้นก็ไม่มีองกาม
หลุดพ้นไปเพราะไม่ถูกปรุงแต่ง

109.

ศกา. ตี. ๑๕/๕๔/๑๘๒-๑๘๓.

โลก ถูกตัณหาชักนำไป, โลก ถูกตัณหาหุคคิงไปรอบๆ สัตว์โลกทั้งหมด ตกอยู่ในอำนาจของสิ่งๆ เดียว สิ่งนั้นคือ ตัณหา

110.

ศกา. ตี. ๑๕/๕๔/๑๘๒-๑๘๓.

ผู้ใดจะฟังกล่าวอย่างนี้ว่า “เราจักบัญญัติ ซึ่งการมา การไป การจุติ การอุบัติ ความเจริญ ความมกงาม และความไพบุลย์ ของวิญญาณ โดยเว้นจากรูป เว้นจากเวทนา เว้นจากสัณญา และเว้นสังขาร” ดังนี้ นั้น, นี้ ไม่ใช่ฐานะที่จักมีได้เลย.

111.

มหาวาร. ตี. ๑๘/๕๓๘/๑๖๕๔.

ความไม่รู้อันใด เป็นความไม่รู้ในทุกข์, เป็นความไม่รู้ในเหตุให้เกิดทุกข์, เป็นความไม่รู้ในความดับไม่เหลือของทุกข์ และเป็นความไม่รู้ในทางดำเนินให้ถึงความดับไม่เหลือของทุกข์ : นี้เราเรียกว่า อวิชา

112.

มหาวาร. ตี. ๑๘/๕๓๘/๑๖๕๕.

ความรู้อันใด เป็นความรู้ในทุกข์, เป็นความรู้ในเหตุให้เกิดทุกข์, เป็นความรู้ในความดับไม่เหลือของทุกข์ และเป็นความรู้ในทางดำเนินให้ถึงความดับไม่เหลือของทุกข์ : นี้เราเรียกว่า วิชา

113.

มู. ม. ๑๒/๒๓๐/๒๘๐.

ธรรมที่เราแสดงแล้ว ก็เพื่อรื้อถอนตนออกจากทุกข์ ไม่ใช่เพื่อให้ยึดถือเอาไว้ เปรียบได้กับพวงแพ ...เธอทั้งหลายผู้ได้ฟังธรรมอันเราแสดงแล้ว อันเปรียบด้วยพวงแพ ควรละธรรมทั้งหลายเสีย และปล่อยกล่าวทำไมถึงสิ่งไม่ใช่ธรรม.

114.

อ. พุ. ๒๕/๑๒๒/๘๔.

ความดับด้วยความจางคลายโดยไม่เหลือ เพราะความสิ้นไปแห่งตัณหาทั้งหลาย ด้วยประการทั้งปวง เป็น นิพพาน.

115.

ขนุธ. ตี. ๑๗/๓๒๕/๕๒-๕๓

“ขั้นทั้งห้าเป็นของหนักเนื้อ ! บุคคลแหละ เป็นผู้แบกของหนักพาไป. การแบกถือของหนัก เป็นความทุกข์ในโลก. การปลงภาระหนักเสียได้เป็นความสุข. พระอริยเจ้าปลงภาระหนักลงเสียแล้ว. ทั้งไม่หยิบฉวยเอาของหนักอันอื่นขึ้นมาอีก. ก็เป็นผู้ถอนตัณหาขึ้นได้กระทั่งราก (อวิชชา) ; เป็นผู้หมดสิ่งปรารถนา ดับสนิทไม่มีส่วนเหลือ” ดังนี้.

116.

อิติวุ. พุ. ๒๕/๒๕๗/๒๒๑.

ใครๆ ไม่ควรเพ็ดเพลิน ต่อสิ่งซึ่งเกิดแล้ว เป็นแล้ว เกิดขึ้นพร้อมแล้ว อันปัจจัยกระทำแล้ว อันปัจจัยปรุงแต่งแล้ว ไม่ยั่งยืน ปรุงแต่งเพื่อชราและมรณะ เป็นรังโรค เป็นของผูกพัน มีอาหารและเนตติ (ตัณหา) เป็นแดนเกิด.

117.